

2.12.2002

1505/4/01

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Anu Rita

VÄLINEIDEN ASIANMUKAISUUS KÄYTETTÄESSÄ VOIMAKEINOJA POLIISITOIMINNASSA

1

KANTELU

A kertoo eduskunnan apulaisoikeusasiamiehelle 28.5.2001 saapuneessa kantelukirjoituksessaan, että hän joutui poliisipartion kiinniottamaksi talvella 2001 Helsingin Vallilassa. A:n mukaan toinen poliisimies löi häntä kiinniottamisen yhteydessä ilmeisesti patukalla lapaluuhun niin voimakkaasti, että luuhun tuli hiushalkeama.

A katsoo joutuneensa pahoinpitelyn uhriksi ja pyytää apulaisoikeusasiamiestä tutkimaan poliisin menettelyä.

2

SELVITYS

Helsingin kihlakunnan poliisilaitos toimitti pyynnöstäni tänne selvityksen ja antoi lausunnon. Ne ovat kantelupääötöksen liitteenä.

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumat

Antamassaan selvityksessä vanhempi konstaapeli B kertoo olleensa työvuorossa yöllä 5.1.2001 yhdessä toisen poliisimiehen kanssa. Aamuyöstä he saivat tehtäväkseen mennä Mäkelänkatu 8:ssa sijaitsevan kiinteistön pihalle, koska siellä oli ilmoituksen mukaan mies murtopuuhissa. B:n mukaan toinen poliisimies meni talon toiselle portille hänen mennessään kiinteistön pihaan. B näki, että päivystäjän ilmoittamien tuntomerkkien mukainen mies oli poistumassa pihalta. B huusi miehelle kertomansa mukaan useita pysähtymiskäskyjä, mutta mies ei pysähtynyt, vaan pakeni paikalta.

B sai pakenevan miehen kiinni Mäkelänkadun ja Keiteleentien risteyksessä ja käski hänet maahan mahalleen. B:n tarkoituksena oli panna miehen käsiin käsiraudat, minkä takia hän käski tätä ojentamaan kätensä selän taakse. B:n mukaan mies ei totellut häntä, vaan alkoi vasemmalla kädellään kaivaa jotakin vaatteistaan vatsan kohdalta. B epäili, että hän etsii vaatteistaan jonkinlaista astaloa. Tehostaakseen käskyään B löi kertomansa mukaan kädessä olleella Mag-Lite -valaisimella miestä yhden kerran. Lyönti osui osittain vasemman käden olkavarteeseen ja osittain vasemmalle puolelle selkään. Iskun jälkeen mies ojensi kätensä selän taakse, ja B sai kytkettyä hänen kätensä käsirautoihin.

3.2

Oikeudellinen arviointi

3.2.1

Oikeusohjeet

Poliisilain 27 §:ssä on säädetty voimakeinojen käytöstä. Ensimmäisen momentin mukaan poliisimiehellä on virkatehtävää suorittaessaan oikeus muun muassa vastarinnan murtamiseksi ja kiinniottamisen toimittamiseksi käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina. Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava pykälän 2 momentin mukaan huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat.

Poliisiasetuksen 18 §:n mukaan käytettäessä henkilöön kohdistuvia voimakeinoja poliisilain 27 §:n 1 momentin mukaisesti ei saa käyttää muita voimankäyttövälineitä kuin sellaisia, joiden käyttöön poliisimies on saanut koulutuksen.

3.2.2

Kannanotto

Saadun selvityksen perusteella katson, että vanhempi konstaapeli B:llä on ollut oikeus ottaa A kiinni joko pakkokeinoin 1 §:n 1 momentin (jokamiehen kiinniotto-oikeus) tai 2 §:n 2 momentin (poliisimiehen kiinniotto-oikeus) nojalla, koska A:n käyttäytyminen oli sellaista, että hänen voitiin olettaa syyllistyneen siihen rikokseen, josta poliisille ilmoitettiin. Selvityksestä ilmi käyvät olosuhteet kiinniottotilanteessa ovat olleet sellaiset, että myös käsirautojen laittamista A:lle voidaan pitää perusteltuna. Kyse onkin siitä, onko vanhempi konstaapeli B:n A:han kohdistama käsirautojen laittamiseen tähdännyt voimankäyttö ollut puolustettavissa.

B:n selvityksen mukaan A ei noudattanut B:n käsirautojen laittamiseen tähdännyttä käskyä, jolloin B on lyönyt A:ta vasemman käden ojentajaan ja osittain vasemman lapaluun alle selkään.

Pidän tässä kiinniottotilanteessa vallinneissa olosuhteissa perusteltuna B:n arviota siitä, että voimakeinon - lamauttavan lyönnin - käyttö käsirautojen saamiseksi A:lle oli tarpeen. Voimankäytön toteutuksen osalta voin todeta, että lyöntitapa on ainakin raajan lihakseen kohdistamisen osalta vastannut esimerkiksi teleskooppipatukan käytöstä annettua ohjeistusta. Lyönti ei muutoinkaan ole kohdistunut A:n vartalon sellaiseen osaan, johon lyöntiä tulisi ymmärtääkseni erityisesti välttää (esimerkiksi päähän tai kaulaan). Tältä osin B:n tilanearviossa ei ole moitittavaa. B:n olisi kuitenkin voimakäyttötavasta päättäessään tullut ottaa huomion myös käytettävissään olleet välineet. Se, että B on käyttänyt voimankäyttövälineenä Mag-Lite -valaisinta, antaa aihetta arvosteluun.

Tapahtuma-aikana on ollut voimassa sisäasiainministeriön antama ohje (9/011/98) poliisin voimavälinestrategiasta. Ohjeessa on yksityiskohtaisesti lueteltu hyväksytyt poliisin voimavälineet. Ohjeen mukaan poliisin virkakäyttöön voidaan ottaa muitakin tehtävän hoidon edellyttämiä erityisiä voimavälineitä. Edellytyksenä on kuitenkin, että voimavälineet ovat aina sisäasiainministeriön hyväksymiä. Mag-Lite -käsivalaisinta ei ole hyväksytty poliisin voimankäyttövälineeksi.

Helsingin poliisilaitoksen antamassa lausunnossa katsotaan, että Mag-Lite -käsivalaisin voitaisiin rinnastaa teleskooppipatukkaan ja tällä perusteella B:n menettelyä voitaisiin pitää hyväksyttävänä. (Teleskooppipatukka on hyväksytty poliisin voimavälineeksi 27.7.1999 annetulla päätöksellä SM-1999-401/Tu-417.) Mielestäni em. käsivalaisinta ei voida kuitenkaan rinnastaa poliisin voimankäyttövälineenä käytettävään teleskooppipatukkaan. Voimakeinon käytön kohteena olevan turvallisuuden kannalta on tärkeää, että poliisimies käyttää henkilöön kohdistuvan voimakeinon yhteydes-

sä vain sellaista poliisikäyttöön hyväksytyä voimankäyttövälinettä, jonka käyttämiseen hän on saanut koulutuksen. Koulutus vähentää vaaraa, että voimankäyttö vahingoittaa sen kohteena olevan terveyttä. Voimankäyttövälinettä hyväksyttäessä annetaan muun muassa ohjeita siitä, miten välinettä käytetään kohteen terveyttä mahdollisimman vähän vahingoittavalla tavalla.

Käsivalaisin poikkeaa patukasta ensinnäkin painonsa ja kokonsa puolesta. Lisäksi käsivalaisinta voidaan käyttää ihmisen lyömiseen eritavoin kuin patukkaa: esimerkiksi tällaisen suhteellisen raskaan käsivalaisimen kantaosalla voidaan lyödä hyvinkin voimakkaasti. Vastaavaa vaaraa ei ole käytettäessä patukkaa.

B:n menettely ei ole käytetyn voimankäyttövälineen osalta vastannut poliisiasetuksen 18 §:ä eikä sisäasiainministeriön ohjetta 9/011/98. Hän on menetellyt virheellisesti käyttäessään voimakeinon toteuttamiseen välinettä, joka ei ole ollut siihen tarkoitettu.

B on selvityksessään perustellut käsivalaisimen käyttämistä voimankäyttövälineenä sillä, ettei hän tilanteen nopean kehittymisen takia ehtinyt ottaa mukaansa muuta välinettä kuin em. käsivalaisimen. B:n esittämä peruste on ongelmallinen, koska mielestäni järjestyspoliisin tehtävissä toimivan poliisimiehen ammattitaitoon kuuluu se, että hän varautuu työvuorossaan ennakolta mahdolliseen voimankäyttötilanteeseen pitämällä saatavilla tavanomaisten poliisitehtävien hoitamisen kannalta tarpeellisia poliisikäyttöön hyväksytyjä voimankäyttövälineitä. Tässä tapauksessa kiinniottotilanne on käsitykseni mukaan ollut järjestyspoliisin tehtävissä työskentelevälle poliisimiehelle melko tavanomainen, joten B:n olisi tullut ennakolta varautua tämänkaltaiseen voimankäyttötilanteeseen varustautumalla tarpeellisilla voimankäyttövälineillä.

A:sta tänne hankittujen potilasasiakirjojen mukaan A:n lapaluussa on todettu murtuma. Käytettävissäni olevien tietojen perusteella vaikuttaa mahdolliselta, että vamma on syntynyt B:n menettelystä. Näin ollen lyönti ei ole ilmeisesti ollut A:n kannalta turvallinen, vaan liian voimakas. Mahdollisen vamman syntyyn on osaltaan saattanut vaikuttaa myös vääränlainen lyöntiväline.

Vaikka ymmärrän, että B on joutunut toimimaan nopeasti uhkaavassa tilanteessa, jossa hän kertoo valaisimen jo olleen kädessään eikä soveltuvaa voimankäyttövälinettä ole ollut käsillä, valaisinta ei olisi tullut käyttää patukan tavoin lyömiseen tässäkin tilanteessa.

Arvioin B:n toimintaa vielä hätävarjelusäännösten kannalta.

B toteaa selvityksessään, että hän koki kiinniottotilanteen erittäin uhkaavaksi tunnistaessaan A:n aikaisemmasta yhteydestä huumausaineiden käyttäjäksi ja arvaamattomaksi. Uhkaavuutta lisäksi B:n mukaan se, että A kaivoi jotakin vaatteistaan vatsan kohdalta. B epäili A:n etsineen vaatteistaan jonkinlaista astaloa. Turvallisuustarkastuksen yhteydessä A:n vaatteista löytyi mm. puukko.

Vaikka B on edellä mainitulla tavalla kokenut kiinniottotilanteen uhkaavana, käsitykseni mukaan kysymys ei ole kuitenkaan ollut rikoslain 3 luvun 6 §:ssä säädetystä hätävarjelutilanteesta, eli B ei ole lyönyt käsivalaisimella A:ta suojellakseen itseään kohta päätä uhkaavalta oikeudettomalta hyökkäykseltä. Tätä näkemystä tukee myös se, että B:n antaman selvityksen mukaan A meni hänen käskystään maahan vatsalleen, mutta ei suostunut ojentamaan käsiään selän taakse, ja että B:n lyönnin tarkoituksena oli saada A ojentamaan kätensä selän taakse, jotta ne olisi voitu kytkeä käsirautoihin.

Edellä lausutuilla perusteilla katson vanhemman konstaapelin B:n menetelleen virheellisesti käyttämällä A:han voimakeinoja kohdistuessaan sellaista esinettä, jota ei ole hyväksytty voimankäyttövälineeksi, ja käyttämällä tätä esinettä tavalla, joka on saattanut olla A:n terveydelle vaarallinen.

3.3

Toimenpiteet

Saatan edellä mainitun käsitykseni vanhemman konstaapelin B:n ja Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen tietoon vastaisen varalle, missä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni B:lle ja poliisilaitokselle.